

СССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН VI ЧЫЫЛДАЗЫНЫН ИЙИГИ СЕССИЯЗЫ

Эш В. Э. ДЫМШИЦТИН илеткелинин төнчүзү

(Уланчымы. Эгези бирги арымда).
ниң талазы-биле нийти фондларын
болгаш бүүрүлгелерин акша-та-
ренгилерин күсөлү-биле чонга тып-
сыр телевидирлер болгаш чингелдер
ажок хей түн — 30,7 миллиард
рубль (1958 чылда — 21,5 миллиард
рубль турган) болур.

Күрүм болгаш кооператив салым-
нын үрүмүктен сазар бараан са-
арылгазы 6,9 хуу көвүдөр болгаш
ниининиң чөмөңдигинин бүү-
рүлгелеринин саарылгазы — 3,5 хуу
өзөр.

Чуртталга тудуун улам ийи хөг-
жүдери болгаш хоорайларын ба-
за суурларын чагайжылдыганын
экижидери баш бурунгаар көрүп
турар. Совет кижилер 91 миллион
дербелчин-метр хире чуртталга ша-
лу 1962 чылдыңдан 9 миллион
хейнү алыр. База 150 хоорай-
ларга болгаш ажалын суурларга
газы амдырал-чуртталганын хе-
регелдерин берген турар.

1963 чылда нийти эртемнерин
школадарына өөреникчилерин са-
ны 41 миллион кижиле болур. Кү-
рүмни уруглар садтарында болгаш
уруглар акалдеринде уругларын са-
ны 6 миллион 245 муң кижиге чө-
ткен турар. Ол болза 60 чылдыңдан
685 муң кижиге хей болуру ол.

Совет Эвилелинде эртем-билиглер-
ниң бугу адырларынын аайы-биле
мергежидиге кадрларын белекчи

чыл бүүрүлгө көвүдөр турар. Келир
чылда дээди өөреникчилеринин
болгаш техникумдарга 1.700 муң
кижини хүлээн алыр деп турар.

Эмгелге-профилактиктик болгаш
кадыкшылга албан черлеринин чө-
ткенин улам ийи хөгжүдери баш
бурунгаар көрүп турар. Эмгеленин
орундарынын саны 92 муңга, сана-
торилеринин орундарынын саны ба-
рык 10 муңга көвүдөр.

Совет Эвилелинин даштыкы эки-
номиктиг харылааларынын хөгжү-
денин характерлештир, илеткелчи-
ниң демделгени болза, социалист
чурттарынын соксаал чокка быжыгы
турар экономиктиг кады ажалды-
жылгазы, бот-бодунга дузаалыгга,
күш-ажалдын социалистг хууаал-
дазы болгаш планарнын таарыштыр
дүшүрүр чорук социалистг ла-
геринин чурттарында бүүрүлгенин
хөгжүдери белек темпелерин
калдырып турар.

Дөрт чылдарын дургузунда
(1958—1961 чылдарда) социалист
чурттарда улетпүр продукция-
зын бүүрүлгенин өздүкенин чыл-
да ортумак темпелери 13 хуу чы-
гам болгаш болгаш капиталистг кү-
рүлгелерин улетпүр хөгжүдери
темплеринин барык үш катап
ашкан. Делегейин улетпүр бүү-
рүлгенин социализм чурттарынын

улетпүр бүүрүлгенин улетпүр 1961
чылда барык 37 хуу чедир көвүдө-
гөн, а ол улетпүр 1955 чылда 27 хуу
турган.

1963 чылда социалистг өскө-
дөр чурттар-биле Совет Эвилелинин
экономиктиг харылаалары улам-на
быжыгар, даштыкы салды саарылга-
зы өзөр. Совет Эвилели социалистг
чурттарда тудуп турар 286 бүүрүл-
гелерге дериленин бөөр.

Совет Эвилели экономика талазы-
биле соксаал хөгжүдери чурттар-
нын улустарына оларын национал
экономиканын хөгжүдөр талазы-
биле ак-сеткилдиг улетпүр дузаалыгын
көртүп турар. 1963 чылда ол
чурттарда СССР-нин даштыкы салды
саарылгазы 1962 чылдын-биле де-
нээрде 24 ажыг хуу көвүдөр. Совет
Эвилелинин техниктиг дузаалыгын
адырлар 180 ажыг бүүрүлгелер-
ни болгаш объектилерин тудуун
баш бурунгаар көрүп турар. Келир
чылда ол бүүрүлгелерге дериле-
лери чедиреп бээр барык 30 хуу
өзөр.

Бо чылдын дыка хей капиталистг
чурттар-биле салыгын хемчээли кө-
вүдөр. Италия, Франция, Япония,
Финляндия, Швеция, Дания-биле
СССР-ниң бараан саарылгазы өскөн.
Бистин экономикавын өздө-
лөн болгаш кураалдарынын калба-
рышкыны болза, ол-даа чурттар-

биле болгаш капиталистг өскө-
дөр чурттар-биле салыгын улам ийи
хөгжүдери Совет Эвилелинин ар-
газын калбартып турар.

Совет чылдарын дургузунда
Совет Эвилелинин даштыкы салым-
нын структурасы улам-на өскөн.
Совет Эвилели ажал-бүүрү болгаш бе-
дик шынарыг машиналарын база
дерилгелерин дашкар үндүреринин
улетпүр чуртту болушун, улам че-
дикшикниң болуп турар. Келир чы-
лын дашкар үндүрүр нийти бараан-
нарда ол машиналарын болгаш де-
рилгелерин улетпүр 22 хуу болур.

Совет Эвилелинин даштыкы эки-
номиктиг харылааларынын улам
ийи хөгжүрү бүүрү улустарын
аразында тайбынын болгаш кады
ажылдыжылганы быжылганынын
хөгжүдери бараан болуп турар.

СССР-ниң Дээди Советинин көрүп
база бадылаары-биле киирген 1963
чылдын улус ажал-агыл планы бо-
ла, бистин Төрөө чурттувунун эки-
номиктиг хөгжүдери белек тем-
пелерин хандырып турар Совет со-
циалистг тургузуп чорук улетпүр
күштеринин чаа херечин болур
дээрин эш Дымшиц илеткелинин
түгөндө мөдөгөн. Чеди чылдын
бешки чымы—1963 чылдын планы
амдыралга чедикшикниң ботта-
ныр, мынчанга коммунистг тур-
гуздарынын орунуга чаа улетпүр
кадыкшыг турар дээринге бүүрүл-
дө ол өлөткен.

дешилгелер болгаш техника талазы-
биле үндөүлгелерин нормаларын
бүүрүлгелерге илеткелерин эш
кыска хууаалга хандырып өргөжөк
чутула.

Продукциянын шынарын соксаал
чокка экижидер бирги черинин
ажыл-агыжы—политиктиг сорулга-
зы болур. Совет продукция де-
ленин эш дээр продукция болгаш тура-
рын шийтирлэп чедип алыр хөгжү-
лүг.

Продукциянын бот-үсөдүн чинге-
ленин дээр демисел хөрөңдөрүнүн
чарыдалыгга күрүм чорунун бе-
дик-биле, хамыктын мурунда бүү-
рүлгелерге ажал-бүүрү бүүрүлгүлүг
өзөс чарыдаларын болгаш чидир-
ленин ууткаары-биле шуут холбош-
кан.

Бүүрүлгелерин ажалын
ажыктынын экономика талазы-
биле чутула көртүгү болза оларын
арыг орулгалары болур. Ийи хөг-
жүдө, чамык улус ажал-агыл ча-
вүдөлери болгаш бүүрүлгелер арыг
орулгалын планарын уругулу кү-
сетпей турарлар.

Чымдаларын доктааттыг а
планарын хандырып-биле ажал-
агыжы бот-оруга-чарыдалыг бол-
лор чорукту бүүрүлгүлүг хөгжү-
лүг болур чоруну белек дээр ший-
тирлэп демисел чоругула уругулу.
Моон-биле холбоштыр ам-даа өзөс
өзөс бүүрүлгелерин каражыл
ажылда турарын илеткелти демел-
гөн.

Бүүрүлгелерге үндүрүп берип
турар болуун саарылга хөрөңдө-
ленин шын ажалгаары болгаш кам-
галап кагаалары чутула ажал-агыж
сий сорулга болур. Саарылга хө-
рөңдөлери дээр, банкынын чөмөлө-
рин хевир-биле тыгып турар са-
арылга хөрөңдөлери бестин санаа-
ка, улус чонун амыг үеде 43,3
миллиард рубль-биле санаттыгын
турар аажок хей байлаа-дыр. 1963
чылда бүүрүлгелерге болгаш бараан
саарылгаларын калбартып-биле дү-
шүрү ажал-агыж болуун саарылга
хөрөңдөлери немерде өздөүлгөн
3,6 миллиард рубль, оон ийишде
бюджеттин күсөлү-биле—1,1 мил-
лиард рубль болуурларын баш буру-
нгаар көрүп турар. Ийи хөгжүлгө-
дөр чамдык улус ажал-агыл хөгжү-
лө болгаш бүүрүлгелер оларга үн-
дүрүп берген саарылга хөрөңдөлери
камгалап кагаалар болгаш көвү-
лөдү дугайында өргөжөк чутула са-
гыш салымшыктын өлөтпейтир ту-
рар. Саарылга хөрөңдөлеринын шын
ажылдазы дээр бүүрүлгелеринин
улетпүрүлгелерин харысаалгазын
бедидер, ол хөрөңдөлери камгалап
кагаалары оларын бүүрүлгүлүг
бедилерин ийи хөгжүлгө улетпүр-
лардан шыгымы-биле төлөтпөсө
өргөжөк чутула.

Бо чылдын СССР-нин Министрлер
Чөвүдөи саарылга хөрөңдөлери
нормаларын болгаш планарын
экижидер дугайында доктаалын хү-
лээн алган. Болуун саарылга хө-
рөңдөлеринын экономика талазы-
биле үндөүлгелерин нормативтерин
бүүрүлгө бүүрүлгө ажал-биле
ажылдап кылган турар улетпүр, ол
чорук ажал-агыж материал болгаш
сан-хөө кураалдарын эш ажыктыг
ажылгаары бөөр.

Чокку үеде ажаллап кылдыр деп
турар улус ажал-агыл чөвүдө-
ленин дугайында чаа дүрүм болгаш со-
циалистг бүүрүлгелер дугайында
Хойбул ажал-агыжын бот-оруга-
чарыдалыг болур чоруну быжыл-
лаарына база бүүрүлгелеринин
ажыл-агыжы ажал-чоругулазын
бедилерин улетпүр улетпүрүлгүлүг
болур дээрин эш Гарбузов демел-
гөн. Улус ажал-агыл чөвүдөлери
калдык өргөлери тысыры болгаш
оларын аар-саар чүвүлөдөр ча-
лыдыр, а ол шыкша бүүрүлгелерин
индустриаларын өргөлери улам
ийи калбартып, бүүрүлгелерин ө-
гөлөп башкаарына ажыкты чон-
ны илеткелти киришпире бот
документилерге көрдүгүн турар
улетпүр.

Доктааттыг планарын күсө-
лө болгаш бүүрүлгелерин ажал-
дын соксаал чокка экижидер тала-
зы-биле бүүрүлгелерин ажалла-
чыларын болгаш коллективтер-
нин материал талазы-биле сонуу-
галыг болур чорунун дегенин
принциптерин чайгыш чокка бот-
таалары социалистг ажал-агыл
нөжүлгелерин улетпүр улетпүр-
дыг. Моон-биле калы планарын
күсөдир дээр, бүүрүлгелер үндүр
продукциянын шынары дээр, ма-
шиналар болгаш сан-хөө кура-
лылар болгаш сан-хөө кура-
лылар чарыдаларга камгалагын
салгыры дээр хууаалга харыса-
ланын белек улетпүр. Продукция-
нын урей кылды үндүргөн, ажал-
агыжы өзөс болгаш улустун хө-
рөңдөлери чарыдаларга ак-сеткилдиг
өзөс болуп турар бүүрүлгүлүг кижилер
дээр шыгымы-биле төлөтпөсө
улетпүр дээрин илеткелти демел-
гөн.

Бүүрүлгелерин чарыдаларын кы-
зырдыгын кол негеделеринин би-
рээс болза чиг-етти, материалдарын,
ошол чутула, электрэнергиянын
камаары болур. Эртек чылдын
СССР ТК болгаш СССР-ниң Министр-
лер Чөвүдөи чиг-етти болгаш ма-
териалдарын чарыдалыгын норма-
лашканын экижидер дугайында
доктаалын хүлээн алган. Ийи хөг-
жүлгө-дөр доктаалды план орган-
дарынын шыгынын күсөлип турар.
Мунакчы заводдарын болгаш ба-
рылган турган, чиг-етти болгаш ма-
териалдарын чарыдалыгын ылап

33,8 миллиард рубль—капитал тудугга

Капитал тудуг коммунистг ма-
териал-техниктиг баарын тургуза-
ры дээр бүүрүлгө демиселни
ан чутула болгаш шыгыны учас-
тарын бирээс дээр эш Гарбу-
зов демелгөн. 1963 чылда улус
ажыл-агыл планы-биле капитал
ажылдарын аажок улетпүр програм-
манын 33,5 миллиард рубль түгө
көтүр. Ол болза 60 чылдыңдан
9,9 хуу хей болур. Келир чылда
планда доктааткан капитал салым-
шыкынын хемчээли сан-хөө кура-
лылар-биле бүүрүлгелерин турар.
Түгүлгө саарылга хөрөңдө-
ленин немерде өздөүлгөн бары-
малап ол сорулгага 33,8 миллиард
рубль, оон ийишде бюджеттин
күсөлү-биле 20,4 миллиард рубль,
бүүрүлгелерин болгаш ажал-агыл
организацияларын боттарынын хө-
рөңдөлери күсөлү-биле 13,4 мил-
лиард рубль үндүрүп берип турар.

1963 чылда СССР-нин улус ажал-
агыл планында болгаш күрүм бө-
лөжинде чутула болгаш ажалга
кирип бүүрүлгелерге материал
болгаш сан-хөө кураалдарын улам
ийи мөңдөдөр көрүлгөн. Түгүл-
мөңгө ажалдарын бот-үсөдүн
4,3 хуу чидирип доктааттыган.
Күш-ажалдын бүүрүлгүлүгүн
өздөүлгөн болгаш организаци-
ониктиг хөгжүдери күсөлү-биле
1963 чылда бот-үтө 13 хуу чингез
турар улетпүр. Моон-биле холбош-
тыр СССР-ниң күрүм бөдөжинде
тудуг организациаларын арыг
орулгалын 1,5 миллиард рубль са-
ны көртөн.

Тудуун организациаларында
болгаш төлөүлгөшкенин улетпүр
хөрөңдөлери чарыдаларга улетпүр
пестерге партия, совет болгаш
ажыл-агыл органдарын кичээл-
гын СССР ТК-нын ноябрь Плену-
мун дургузуп чутула. СССР ТК
Комитет болгаш СССР-ниң Министр-
лер Чөвүдөи кедээ ажал-агыл про-
дукциянын бүүрүлгелерин кадыр
терекке сан-хөөүлгө аажок улетпүр
улетпүрүлгүлүг болгаш кол-
хозтарга көртүгүлүг келген болгаш
көртүгүлүг-даа турар. Чүтө 1961—
1962 чылдарда бестин кедээ ажал-
агыл хөгжүдери күрүмнө не-
мерде чарыдаларын нийти түнү
5,7 миллиард рубль болган.

1963 чылда кедээ ажал-агыл
болгаш белекелерин ажаллаары-
ныгга 9,7 миллиард рубль, оон
ийишде бюджеттин күсөлү-биле 5,6
миллиард рубль, бүүрүлгелерин
болгаш организациаларын боттары-
нын хөрөңдөлери күсөлү-биле 4,1
миллиард рубль үндүрүп берип ту-
рар.

Кедээ ажал-агылга күрүм төвө-
ленин бүүрүлгө 1962 чыл-биле
денээрде 17,8 хуу өзөр. Мал ка-
лаарынын тудууга болгаш мал фер-
маларын механизацияга база өс-
кө-дөзөккө СССР-нин Күр-
банкызы 1015 миллион рубль, азы
1962 чылдазында 160 миллион
рубль хей түнүгү улам хууаалыг
чазыгын колхозтарга тысыр.

Кедээ ажал-агыл хөгжүлгө-
ленин ролю чыл бүүрүлгө ауп турар
советтар 1963 чылда улам ийи
хөгжүр. Советтар ам күрүмнө
белекелерин чарыдаларга чарыгал-
дарын хей-хей организациалар ажал-
ын тудуп. Салыг талазы-биле Кү-
рүм комитетин тургускан чорук
улетпүр баарына негеделенин ажал ө-
рөңдөлери боттарынын шынары болгаш
ассортиментин дээр улетпүр
негеделенин белек болгаш оон-биле
кады совет салыгын улам ийи
хөгжүдери илиг болур.

Чонун амдырал хандырылганын
дешкен өлөүг үеде өскөүл-
биле белек. Уш чылдар дугайында
ателдерин, плавильницаны, мас-
терскаяларын болгаш өскө-дөзөккө
чүвүлгө чөвүлгө ол черлерин ажал-
ын хөгжүлгө 1,3 катап өскөн.
Чонун амдырал хандырылганын
улам ийи экижидер улетпүр
доктаалды СССР ТК болгаш СССР-
ниң Министрлер Чөвүдөи хүлээн
алган. Ону бугаар 1963 чылдан
өзөс амдырал хандырылганын
черлеринин бүүрүлгө оулгалын
оларын ажалы калбартыгга
болгаш экижидерин арттырар.
1963 чылдын планын бугаар ол
өзөс оулгалга 122 миллион рубль бө-
лүр.

Улустун аас-кежинин болгаш чагай
чорунун дугайында сагыш
салымшыкын

Социалистг экономиканын дүгүн
хөгжүлгө болгаш национал оруга-
зын өздөүлгө совет кижилерин
амдыралынын дегенин доктаалды
(Төнчүзү 3-нү арымда).

Ийи хөгжүлгө-дөр төлөүлгөшкенин
хөрөңдөлери чарыдаларга улетпүр
пестерин бүүрүлгө турар. Дыка хей
таарылгаларда төлөүлгө хөрөң-
лери моон соңгаар ажаллаары
чүвүлгө белекелерин чарыдал
турар. Төлөүлгөшкенин чангыс аай
пийитилерин өзөс ажаллап ту-
рар. Чангыс шынарыг, техниктиг
хөгжүлгө чедип алынган дегени-
ниг дүшпөс болгаш утказы-биле
алырга хей артык чүвүлгөшкенин
төлөүлгөшкенин белекелерин турар хаан
өзөс. Чуртка төлөүлгөшкенин ажал
органдастар дугайында СССР ТК-
нын ноябрь Плену-мун шийтирлэ-
нын чөмөлөшкенин техниктиг дегенин
бедилерин, ажал үндөүлгөшкенин
капитал салымшыкынын ажал-
ын болур чорунун өөргөн, туду-
гун бот-үсөдүн чидирип доктаа-
лаар.

Тудула кээп турар дерилгенин
дөраан ажаллаа киирер капитал
салымшыкынын ажалын белекел-
ленин улетпүр кураалары болур. СССР-
нин Тулуг банкынын болгаш Төп
статистика өргөлөдүн кичээл-
гын белекелерин ажаллаары дээр
түгүлгөшкенин ажаллаары боттарынын
болгаш составын хынал көрүп, ону
катан хууаар талазы-биле самалары-
нын киирер СССР-нин Күрбанкыга
чааа дашкан. Болуун өздөүлгөшкенин
өздөүлгөшкенин республикаларын Министр-
лер чөвүлгөдөр, улус ажал-
агыл Чөвүлгөдөр болгаш министр-
стволар, тургустуунамын дерилгенин
турар бадылган чоругулазын-биле
өвөрөп көрүп, оон дүрөн ажал-
лаар талазы-биле хемчеглери алыр
болза чөтүр.

Капитал тудугу тускай адыр
кылдыр үзөр дугайында, капитал ту-
дугун боттарынын дээр, туду-
луг талазы-биле чангыс аай техник-
тиг политика чоругулар болгаш
титулг дашылары бадылаары дээр
харысаалганы дашылаан, СССР-
ниң Күрбанкыга хууаалгелерин ү-
ндөүлгөшкенин өздөүлгөшкенин
СЭП ТК-нын ноябрь Плену-мун
хүлээн алган шийтирлэп капитал ту-
дугун аажок улетпүр планын чедик-
шик боттарынын улетпүр улетпүр-
дузалыг болуп турар.

Көдээ ажал-агыл хөгжүлгөсүндө чаа бедиктерге

Партия болгаш чазак, бүүрү совет
кижилер кедээ ажал-агыл хөгжү-
лгө чурттуу чурттуу чурттуу дугайында
доктаалды салыш салымшыкын
илергелер турар дээр эш Гарбу-
зов улетпүр чутула. СССР ТК
Комитет болгаш СССР-ниң Министр-
лер Чөвүдөи кедээ ажал-агыл про-
дукциянын бүүрүлгелерин кадыр
терекке сан-хөөүлгө аажок улетпүр
улетпүрүлгүлүг болгаш кол-
хозтарга көртүгүлүг келген болгаш
көртүгүлүг-даа турар. Чүтө 1961—
1962 чылдарда бестин кедээ ажал-
агыл хөгжүдери күрүмнө не-
мерде чарыдаларын нийти түнү
5,7 миллиард рубль болган.

1963 чылда кедээ ажал-агыл
болгаш белекелерин ажаллаары-
ныгга 9,7 миллиард рубль, оон
ийишде бюджеттин күсөлү-биле 5,6
миллиард рубль, бүүрүлгелерин
болгаш организациаларын боттары-
нын хөрөңдөлери күсөлү-биле 4,1
миллиард рубль үндүрүп берип ту-
рар.

Кедээ ажал-агылга күрүм төвө-
ленин бүүрүлгө 1962 чыл-биле
денээрде 17,8 хуу өзөр. Мал ка-
лаарынын тудууга болгаш мал фер-
маларын механизацияга база өс-
кө-дөзөккө СССР-нин Күр-
банкызы 1015 миллион рубль, азы
1962 чылдазында 160 миллион
рубль хей түнүгү улам хууаалыг
чазыгын колхозтарга тысыр.

Кедээ ажал-агыл хөгжүлгө-
ленин ролю чыл бүүрүлгө ауп турар
советтар 1963 чылда улам ийи
хөгжүр. Советтар ам күрүмнө
белекелерин чарыдаларга чарыгал-
дарын хей-хей организациалар ажал-
ын тудуп. Салыг талазы-биле Кү-
рүм комитетин тургускан чорук
улетпүр баарына негеделенин ажал ө-
рөңдөлери боттарынын шынары болгаш
ассортиментин дээр улетпүр
негеделенин белек болгаш оон-биле
кады совет салыгын улам ийи
хөгжүдери илиг болур.

Чонун амдырал хандырылганын
дешкен өлөүг үеде өскөүл-
биле белек. Уш чылдар дугайында
ателдерин, плавильницаны, мас-
терскаяларын болгаш өскө-дөзөккө
чүвүлгө чөвүлгө ол черлерин ажал-
ын хөгжүлгө 1,3 катап өскөн.
Чонун амдырал хандырылганын
улам ийи экижидер улетпүр
доктаалды СССР ТК болгаш СССР-
ниң Министрлер Чөвүдөи хүлээн
алган. Ону бугаар 1963 чылдан
өзөс амдырал хандырылганын
черлеринин бүүрүлгө оулгалын
оларын ажалы калбартыгга
болгаш экижидерин арттырар.
1963 чылдын планын бугаар ол
өзөс оулгалга 122 миллион рубль бө-
лүр.

Тайбынны болгаш чечектелишкенин бюджетиди Эш В. Ф. ГАРБУЗОВТУН илеткели

Салерин көрүп, чуталажып ба-
за бадылаары-биле СССР-ниң Ми-
нистрлер Чөвүдөи киирер кел-
гени 1963 чылда СССР-нин күрүм
бюджетинде болза коммунистг
материал-техниктиг баазанын тургу-
зар талазы-биле СЭП-ниң XXII
сездинин улетпүр сорулгаларын
амдыралга боттандырар бот совет
улустун демиселинин тиделгелери
илеретинген, чурттуу социалистг
экономиканы болгаш културалын
улам ийи хөгжүдери сорулгаларын
боттандырар көрдүгүн деп эш
В. Ф. Гарбузов чуталаан.

Партиянын XXII сездинин са-
ган сорулгаларын күсөдиргенин
СЭП ТК-нын ноябрь Плену-мун
шийтирлэп чутула улетпүр-
дузалыг болур. Бүрүлгөшкенин тидел-
генин союда экономиканы, улус
ажыл-агылын, үчүтү болгаш ко-
нтроль организациаларын айт-
тылар эш баштай ийи үндүр-
гөн деп В. И. Ленинниң айт-
кынарын эдербешкен, ажал-агыл-
ын өргөп башкаарынын система-
зын чаа бадылаарга партия сайы-
рангайжылды. Сталинга чүдүр чө-
рүктү үзүндө тургустуу ажалын
иерократтыг формаларын болгаш
аргаларын шийтирлэп-биле сый
шаап турар. Партия органдарын
бүүрүлгө принцип-биле аде тур-
ганын, техниктиг политикаын улетпүр-
түн чөтүктөни, планлашканын
аргаларын экижидер, чангыс аай
партия-күрүм контрол тургуска-
ны, улус ажал-агылын улетпүрүгга
демократтыг централизмни дегенин
принциптерин улам ийи хөгжүл-
гө болза социалистг экономиканын
шайын чечектелишкенин улам
таарычыл бадылаарын тургузуп
турар. Бистин улетпүр СЭП ТК-
нын ноябрь Плену-мун шийтир-
лэп ийи-биле база чангыс эпит

леткип, оларга чаа-чаа күш-ажыл-
ын өргө-мадырыг чоруктары-биле
харылап турар.

Социалистг экономиканын күтү-
лүг чурттуу күтүлгө национал оруга-
зын өздөүлгөшкенин белек тем-
пелеринде тодаргай илереп турар. СССР-
ниң национал оругазы чеди чыл-
дын дээр чылдарын дургузунда
32 хуу көвүдөр. Ол болза хей ажал-
агыл хөрөңдөлери бүүрүлгелерин калба-
рышкыны, улустун чагай чорун

Ленинчи курс биле — чаа-чаа тилелгелерже!

Пленумдун шийтчилдерин таныш-
тык, бедиктик социалисттик хуула-
ларын алган малчылар дымк хей.

Н. ХЕРТЕК.

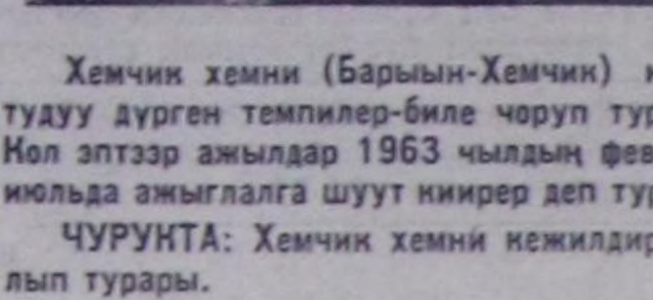

фото В. Лутковичу.

К. ХЕРТЕК

ЧКП-нің XII съездизи ажалын дооскан

ПРАГА. (СЭТА). Чехословакияның Коммунистік партиясының XII съездизи бодунуң ажалын декабрь 8-те дооскан.

Чаз Топ Комитеттин кеңигунерин болгаш кеңигунунге кандидаттарын база Топ ревизия комиссиясы соңган. ЧКП ТН-нын бири секретарына А. Новотныйны бир үн-биле соңган.

Съезд элзэн каш резолюцияларны болгаш СЭКП ТН-га байырлыг чаганы хүлзеп алган.

ЧКП-нің чаңгыс заин болгаш сырый маттышканын, марксизм-ленинизмниң улуг өөрединге оң шынчызын съезд көргүсүн болгаш чехословакия социалисттик инитиелдиниң улам ыйайгы хөгжүмдэзиниң сорулгаларын айткан.

Италияның Компартиясының съездизи доозулган

РИМ. (СЭТА). Римде конгрессстерниң «Эур» деп ордунга Италияның Коммунистік партиясының X съездизи бодунуң ажалын декабрь 8-те дооскан. Партияның чингине секретары П. Тольяттин «Демократиянын болгаш тайбынын байдалдарында социализмге орунка күш-ажалчың аңгыларның чаңгыс экинчи дугайында» деп илетмелин съезд дыңнап, чугаалашкан.

Оон аңгыда съезд партияның Уставына чамдык өскөрүлгөргөн чугаалашкан көргөн болгаш кириген. Съездиниң декабрь 8-те болган хурапына П. Тольятти түнчел чүве чугаалаан. Оон дараазында съезд партияның чингине секретарының илеткелиниң кол чүүлдерин чүүлдүгүнүп турар политиктиг резолюцияны хүлзеп алган.

Партияның уаурттур органынын соңгулазды өл-ла хүн болган. Съезд ИКП ТН Комитетин 140 киши составтыг, Топ контроль комиссияны 47 киши составтыг болгаш Топ ревизия комиссияны 5 киши составтыг кылды соңган.

РИМ. (СЭТА). Италияның Коммунистік партиясының X съездизинге соңгултуруган Топ Комитеттин пленуму болган. Пленум партияның уауртулганын болгаш секретариаттын тургускан.

Италияның Коммунистік партиясының чингине секретарына Пальмиро Тольятти, чингине секретарының ораңакчызына Луиджи Лонго олар база катан соңгултуруганар.

КНО-нун Кол Ассамблеясының XVII сессиязы

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-ның корреспондентин В. Петрусенкович даңчыдып турары болза:

Кол Ассамблеяны декабрь 7-де болгаш худудук пленарный хурапы аймак-сөөк ылгаар чоруктарың болгаш национал база шажым-чүдүге талазы-биле аптеш чок чоруктарын бүгү-ле илерешкинерин КНО-нун Уставын болгаш кижиниң эргелерин бүгү-нүти декларациянын хажытан чоруктар кылдыр буруу шапк көргөн. Бо айтырыг талазы-биле резолюцияны КНО-нун Кол Ассамблеясының XVII сессиязының үшкү комитети (социал, гуманитарлыг болгаш культура, айтырыгларың талазы-биле комитети) белетеп кылган. Ассамблея ону чаңгыс үн-биле хүлзеп алган.

Аймак-сөөк ылгаар чоруктарын, национал болгаш шажым-чүдүге талазы-биле аптеш чок чоруктуң тыптып келеринин болгаш даңгыларын

арттарың чыдаагыны болуп турар аймак-сөөк ылгаар бүгү-ле хоойлуларын күш чок болууларың эргежок чугула темчегерин алдырың; шажымды эрги артышкынар-биле болгаш аптеш чок чоруктар-биле демиселдин чогуур темчегерин хоойлуду дугаалыг чүрүм-биле азы өскө-дээ илзэ-биле алдырыңче бүгү күрү-нелерниң чазаттарын Ассамблея кылгырган.

Аймак-сөөк ылгаар чоруктуң бүгү-ле хевирлерин ууттаар дугайында декларация төлөвилдин ажалдап кылдыр болгаш Кол Ассамблеяның XVIII сессиязына көөрү-биле килерин, аймак-сөөк ылгаар чоруктуң бүгү-ле хевирлерин ууттаар дугайында чоруктар аразының конвенциянын төлөвилдин ажалдап кылгаш, болдунар ша-биле XIX сессия азы XX сессиядан орай өскө-сигири келерин доктааткан резолюцияны Ассамблея оң-биле чөргөдөш-тир хүлзеп алган.

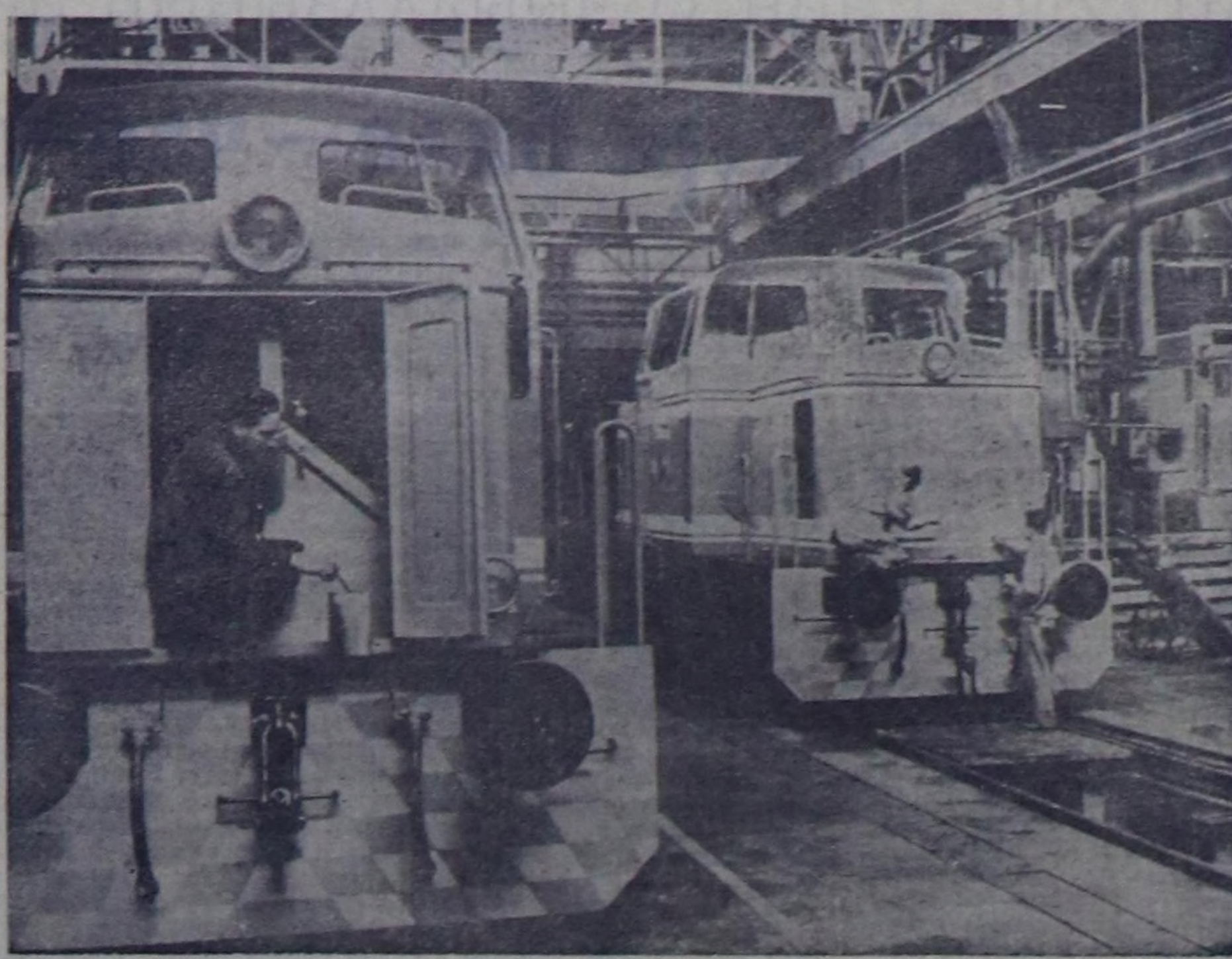
Делегей байдалының допчулалы

Уш „солун шуурганнары“

Кариб далайыг болганчок-ла аажок улуг үргөзгөшкөөр болуп турар тропиктик шуурганнарың тыптып кезең турарын метеорологияның өөредилге комитери херечилеп турар. Кариб далайың районунда кризистик болгаш тыптып келген «солун шуурганнары» элзэп зөөс шуугааның болуп турарга, ол хөре үргө-дөшкөөр зөөс болган. Барыны чүктүп парлагазыңа чокта чаа болу-лаан «солун шуурганнары» хой-ниниң санал-оңалында чүгүлэ бурун-гаарлаашкыны, оң-биле бир де-мей чөөн болгаш барыны чүктүп аразында язым-буру үзүл-бодаларың үскүлөшкөөрлерин илерейлеп турар чүве болганда, оларын чамды-зын тайылбырлап болар.

Делегейниң термодолуг даңының шидилки кирери-биле кыжылчыл турган Кариб далайың районунга кри-зис, делегейниң хой-ниниң чыгуу-гаалашкының кол чүгүлү болуп турар. «Чөөн болгаш барыны чүктүп аразында харылаалар болгаш Кат-тишкан Штаттарның аразында чугаалашкыны» «чопозоржерини» илериң буру-биле демделеттинге деп, У Тан меделзэн. Делегейниң өскө-дээ марши айтырыгларын «ийн тала-ларын чопозоржеринге болгаш дү-жүк бериншикиннерин принципниң үндөйлөш» баш шийтирээриниң эргежок чугулазын ол демделзэн. Билчээр КНО-нун чингине секрета-ры херектиң база бир чүгүлэ талазын айткан. Н. С. Хрущев болза «ла-йыяның чайлаш чок болурунун теңиз-ге зөөс, а чаржым турар кожа-хелбө догунаашкынын мырзаң эргежок чугулазын теңизинге үндө-йлөшкөөр чайлаш чок үзүл-бодал-ла» саргылдап турар деп, У Тан меделзэн. «Бот-боттарың көрүп турары-биле аялдуу, ядролуг ла-йыяның доктаамал кыжылчы-биле быжылган турар кадыг-лошкун эв-илдериниң концепциязын барыла-лаарың барыны таламы уауртукчу-лар чүткүлдүг болуп турар деп, У Тан оң-биле кады меңеп чугаа-лаан.

АКШ-ка болгаш өскө-дээ барыны таламы чурттарга «солун шуурган»

Чехословакияның Социалисттик Республикасы бары-ла 120 чурттар-биле кады харылаашын туруп турар. Оон бараанырың 70 хуузон социалисттик чурттарже чорууда турар. Чехословакияны лашкар ундур-чүүлдериниң хой кезин — үдөтүр дериншикинсир.

БО АРЫНДА...

Аймак-сөөк ылгаар чорукту КНО-нун Кол Ассамблеясының XVII сессиязының декабрь 7-де болган хуралыңа буруу шапкан.

Космосту тайбын шингээдиң алыр дугайында айтырыңы Политиктиг Комитетте чугаалашып турар.

Делегей байдалының допчулалы кончук солун. Барыны чүктүп чурттарының, ол ышкыаш ол чурттарын чагырыңы бөлүктөрүнүн аразында делегей харылаашының чугула айтырыгларың талазы-биле бодалдарың чидиг демисели чоруп турарын ында тодаргай бижээ.

ПОЛИТИКТИГ КОМИТЕТТЕ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Космос деле-гейиң табын сорулгаларга ажылаар дугайында айтырыңың талазы-биле база бир ийи төлөдөкчелерин чуга-лаарын КНО-нун Кол Ассамблея-ның политиктиг комитетиниң хура-лында дыңнаан. Космосту шингээдиң алырыңа делегейниң эртем-техник-тиг үч-чадышың кирип турарына болупун таарынылган Джерри Ни-чич (Югославия) илереткен. Эргениң айтырыгыңа база-ла шийтирээр-иниң — космосту өөренириң бол-гаш шингээдиң алырыңың талазы- биле күрүнелерин ажал-чоруудагы

алының нити принциптерин хүлзеп алырыңың эргежок чугулазын ол өн-дөзүл демделзэн. Бо айтырыг тала-зы-биле нити декларация ажалдап кылдыңган турар дээринге идегелин Ниичич илереткен. Нити принци-птер дугайында саналды үш чурттар-тың — СССР-ниң, КАР-ның болгаш Великобританияның киргениң мыңгы идегелиң үндөшүн болуу турар деп, ол айткан.

Космосту тайбын шингээдиң алы-рыңа кады ажылаажыла дугайында шийтирин Совет Эвелелинин болгаш АКШ-тың хүлзеп алганы бүгү деле-

харылаашының дугайында айт-карыңа база малайгы НАТО-нун ядро-луг «чепселениши» дугайында айтырыңа доктаган. Липпман казак-та кадыг-ла албан-дугалаңы эи-дөөлөй турар болза-ла, оң чугаа-лаан чүдүн салдарың бөлүктөрин үзүл-бодаларың илерешкөөр ки-зилерин кылдыр үнелеп көргөн. Липпманың бодалыңың уткамы чүд дөз, «атомнук күчүң башкарың», үлөжүл-дээ, аң-гылаң-дээ болбөс дээр болуп. Ол ону дага аймакың оруктаң авто-мобилди башкарып чорударың-биле деленип турар; машинага олуруп ал-гаш чоруп кижилер орукту шийли аларыңа ажыктыг сүмөң кадып бол-уп, мынаар орукту шийли алганда чүгүлэ чаңгыс кижиле чолочы болган туруп болуп. Каттишкан Штаттар ба-рыны таламы эилетке аттомнук чеп-селдик монополияны болупун холу-ча хевээр атырыңа соңгуулаарың зөөс деп, Липпман меделзэн. Ол эилелдиң кемчээлиге бүгү-ле ядро-лук күштерин каттиштырарын Лип-пман саналдап турар, мында болза-лаа ук чепселтерин ажалдаарың дөзү-лөп Каттишкан Штаттарга кезүр артык турар ужурул деп ол айт-кан. НАТО-га европа чурттарың аңаа чепселенишиңиң таламы-биле салдышкыны көгүлдерин Лип-пман оң-биле кады меңеп турар.

Ам Барыны түктө «ийн марш» далайың кол чүгүлү болуп турар айтырыгың. Липпманың чүгүлөгө айткан, Барыны-европейж эиле-диң чокта чаа доозулган ассамбле-я НАТО-нун ядролук күштерин тур-гузарын саналдаан. Бо айтырыг бо-лза соңгу-атлантика бөлүлөшкөөр-иниң чөвүленишиң декабрь 13-те аңгытыр сессияның кол айты-рың болгаш турар. Нити бодал-биле алырга, англи премьер-министр Мак-милланың Францияны президентиз-ме де Голль-биле болгаш АКШ-тың президентизме Кеннеди-биле ам болуп чугаалашкының бирге чер-гендиг кичээлиң НАТО-нун ядролук чепселенишиңиң айтырыгыңың чүгүлөшкөөрү турар. НАТО-нун бүгү чурттары «ядролук күштерин кат-тиштырарын» саналдап турар, мы-нда болза-лаа чүгүлү буруу ону мыр-зың азым-буруу кылдыр биле турар дээрлиң барыны таламы парлаган-гың тайылбырлары херечилеп турар.

АКШ-ның туружуң дугайында бодалың чүгүлө Липпманың чүгүлө-дөзү болуп ам болуп зөөс. Барыны чүктүп аңаа чепселенишиңиң ко-чулаларың эргежок чугулазың доктаашкыны бодал америка парлагалга АКШ-тың политиктиг ажалдажыла-рыңың болуп турар чүгүлөдөзүл-дөзү турар. Нью-Йорк таймс со-луңуң НАТО чөвүленишиң ам болуп сессияныга холбаштырган редакция чүгүлү бо таламы-биле көргүзүлгү бо-

КИНО КӨРҮКЧҮЛЕР ЧУГААЛАП ТУР

«Мосфильм» кино студиясының бү-дүрүп үндүргөни «Бачыттыг уруг» деп кино республиканың экранында түшүп эгелзэн. Оң соңуң Николай Едлокиннов чогалам бижээн.

Бир колхозтун сүт-бараан ферма-тында ажылап турар өлгүт саанчы кыстары, ылаңгыя оларның аразы-нда узун чаңгыт, шилдек чараш кыс Ксенияны кинонун бүгү дүргүзүндө көөр бис. Бир-ле хүн Ксения ажыла-лап тургаш, улавас кижээ баар мен дээрзин экинге чугаалаар... Шыны-нда баар деп турар кижиниң ол ка-жан-лаа көрбөз, бо дугайын оң ала-нези болгаш оларга кээп турар «Василий амы» сулар «онза эр» улавас кээр деп бадаткап турганар. Оларның чугаалап тургаш кижини шынамыла келип келсе, өт-бүлө-де уластуң аңаа чугаалап тургаш, Ксе-нияның боламы ышкы мыңгы онза эвес, харын-лаа кортуксуулар кижиле болган. Ала-незиниң тамыжыр дөз хевирлиг болгашың соода ол кижиле уругга чокчулап кээп, «Сени Ксения дээр деп дыңнаан мен ду-мам, а мени Михаил дээр» деп бодун тамыштырган.

Көзү суурга хааа эвес кезээрде-де лциналин кээр аалтар, амыктар-ның клубта тамылаан шимзени, оларның баяның базым буруула Ксенияны соңуурап, мынакш чорупуу колхоз чолочымы, чокта чаа шериг албанында халжымы келген Алексей оң чүрзэн саргылды, аарты турал-ла ол мынар баарында диканаме. Бо чүгү херечилеп тур дээр-ле, амык кысты шажымчыларын мөгө-хоолуң суртаалы-биле чүгөтөп, «бурган би-лиң каар, кижиге килелдиң бээр» деп күтүп тургаш элзедип алканы ол.

Ындыг улуг моондактар турал-ла Ксенияның Алексей биле хааа эвес ужуражырын кинода баша көөр бис. Бодунуң арыг чүрзеден, шымы сел-кинден аңаа берилип, мынакша Алексей биле ол дүшүп келгеш, ка-нып чопол-о оларын ууз көрбөс бо-лза кылдыр бодалап сиңиккен бурган оң оң болуула сиңиккен бурган көрүп каар дээрлик эмен, арттар сел-кинг, кортук, Ындыг чүдүгөсө ка-латалган, амыраалаа арга-дуржа-лаа чок уругуң оуур-хевирлиг артист Ия Савиняның бека мергемдиги ойнап көргүсүниң демделзээр чүтү-лү.

Кинонун түңиленинде Ксенияны кемги каар турар чүдүгөсө Михаил-биле өгөл каарын кызылдуу турары көстүп келир. Суурун чурттакчыла-

С. ТАС-ООЛ.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

10.000 РУБЛЬДИ ОЙНАП АП БОЛУР

Күрүмнүн 3 куулуг ойнаашкыныг иштиги чөзүшкениң талазы-биле ойнаашкының кол тиражы чыл бурде январь 30-де, март 30-де, май 30-де, июль 30-де, сентябрь 30-де, ноябрь 30-де болгаш немелде тираж сентябрь 30-де болуп турар.

Чөзүшкениң 16 разрядтарында тиражтарга тааваржы ойнаашкы-нар болза:

Ойнаашкының темчээлдери	Кол тиражы	Немелде тиражы
10.000 рубль	—	16
5.000 рубль	32	80
2.500 рубль	80	400
1.000 рубль	400	1280
500 рубль	1280	12800
100 рубль	11200	36800
40 рубль	123008	123624
	136000	184000

ШУТИҮ: Ойнаашкының нити түкү рубль-биле 7.440.320 118.224.960

Кол тиражтарга тааварышкан ойнаашкының облигацияларын ажалга кассаларыңдан садып алган хуузазыңдан хамаарыңга чок-ла төлзөр.

Немелде тиражтарга тааварышкан ойнаашкының немелде тиражы чорудар хуузазыңга чедир төс айлан эвээр зөөс бурунгар үдө садып алган болгаш ойнаашкыны алырыңа чогуур талонна-рың облигацияларга төлзөр.

3 куулуг чөзүшкениң талазы-биле 1963 чылдың сентябрь 30-де болуп 16 немелде тиражга киржир төлзөле облигацияларын 1963 чылдың январь 1-ге чедир садып алыр болза чорутур.

Эрткен чылдарың-биле деңизерге, 1963 чылда болгаш дараазы-нда чылдарда ойнап ам болуп арга көүдөп турар, чүгү дээрге, чөзүш-кениң үндүргөн үзүндөн бээр 90 кол болгаш 15 немелде тиражтар чоруттуңан, а моон соңгаар болуп тиражтарга ойнаар ойнаашкы-нарың саны өскөрүлбөс, мурунда ойнаашкыга тааварышкан об-лигациялар садып алыңар.

АЖААЛГА КАССАЛАРЫНЫҢ ЭРГЕЛЕЛИ.

ХАМААТЫЛАР!

1962 чылдың ака-бараан лотереяның бешки үндү-рүлгезиниң талазы-биле ойнаашкының тиражы 1962 чылдың декабрь 27-де Москвага болуп.

15 разрядтарда тиражга 4.800.000 ойнаашкынар 9 миллион рубль түнү ойнап алыр, оон иштинде «Моск-вич» деп автомобильдер 45, М-61 болгаш ИЖ-56 деп мотоциклдер 255, пианинолар 300, соодукчулар 5100, хеп чуур машиналар 2100, хевис болгаш хевис чадыглар 13200 бар.

Лотерея билеттерин ажалга кассаларыңдан, магазин-нерден, харылаа бүдүрүлгелеринден, солун сазар киоски-лерден, кинотеатрлардан, театрлардан, вокзалдарың болгаш аэропорттун кассаларыңдан садып ап болуп.

Лотерея билеттерин садып алырын утпаңар!

АЖААЛГА КАССАЛАРЫНЫҢ ЭРГЕЛЕЛИ.

«НАЙРАЛ»: Уругларга программалар 10, «Дугуй кырында шивээ» 12, 2, «Ынак-шылын хуннери» 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ничзэн, кырган-ава» 11.15, 1.15, 3.15, «Дөскөл чок хөрзөмөн» 5.15, «Нара хептиг уруг» 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Белый клык» 2.30, «Бачыттыг уруг» 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Атаман Нодор» 3.15, 9.15, «Молдуна» 5.15, 7.15 шактарда.

«НАЙРАЛ»: Уругларга программалар 10, «Дугуй кырында шивээ» 12, 2, «Ынак-шылын хуннери» 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ничзэн, кырган-ава» 11.15, 1.15, 3.15, «Дөскөл чок хөрзөмөн» 5.15, «Нара хептиг уруг» 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Белый клык» 2.30, «Бачыттыг уруг» 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Атаман Нодор» 3.15, 9.15, «Молдуна» 5.15, 7.15 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинкин-Кравченко күдүмүчү бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторун 24-63, редакторун ораңакчылың 35-24, пропаганда кидилиниң 23-54, харысагалыг кидилиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг кидилиниң 21-27, үдөтүр болгаш транспорт кидилиниң 22-64, бухгалтерияны 31-75, корректорларың 21-47. Солун келбей баганда 32-75 телефонче болгаш.

Чагың № 2907. Культура министрствозунун тилгөр-флазы